Biała Podlaska, 21 grudnia 2025r.

dr hab. Danuta Guzal-Dec, prof. AB
Wydział Nauk Ekonomicznych
Zakład Ekonomii
Akademia Bialska im. Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Joanny Skuzy-Mallek
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse
pt. „Poziom szarej strefy w regionach Polski a wzrost gospodarczy
w latach 2000-2020",
przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab. Andrzej Tomasz Buszko, prof. UP
oraz promotor pomocniczego dr Agnieszki Niemczynowicz

1. Podstawa formalna recenzji

Podstawą wykonania recenzji jest podjęta w dniu 22 października 2025 roku Uchwała nr 145/2025 Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w sprawie wyznaczenia recenzentów w postępowaniu o nadanie stopnia doktora mgr Joannie Skuzie-Mallek w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse. Zgodnie z wymaganiami ustawowymi stawianymi rozprawom doktorskim, powinny one stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a kandydat powinien wykazywać się ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Mając to na uwadze, przy ocenie rozprawy doktorskiej mgr Joanny Skuzy-Mallek, przyjęłam następujące kryteria: znaczenie podjętej tematyki, poprawność w sformułowaniu celów, pytań i hipotez badawczych, metodykę badań, strukturę rozprawy oraz jej stronę warsztatową.

2. Podstawowe informacje o rozprawie

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska liczy łącznie 279 stron, w tym 78 stron załączników. Składa się z 4 rozdziałów merytorycznych, wstępu i zakończenia. Łącznie 28 stron zajmuje zestaw wykorzystanej w pracy literatury (wykorzystano w przeglądzie 349 pozycji literatury krajowej i zagranicznej). Następnie znajdują się wykazy tabel i rysunków –

D. Guzal-Dec

15 tabel i 44 rysunki w tekście głównym oraz 80 tabel i 16 rysunków zamieszczonych w aneksie.

3. Znaczenie tematu

Zjawisko szarej strefy jest bardzo złożone i mimo, że stanowi przedmiot licznych badań, także wykraczających poza dyscyplinę ekonomia i finanse, budzi wiele kontrowersji. Podejmowane badania prezentują głównie kontekst makroekonomiczny, zdecydowanie rzadziej mezoekonomiczny. Nadal pozostaje wiele niedostatecznie zbadanych aspektów, chociażby determinant regionalnego zróżnicowania tego zjawiska. Podjęte przez Autorkę badania dotyczące związku między poziomem szarej strefy w regionach Polski a wzrostem gospodarczym w latach 2000-2020 należy uznać za ważne w ujęciu zarówno teoretycznym, empirycznym, jak i aplikacyjnym.

Wysoki poziom szarej strefy ma znaczące negatywne skutki społeczno-gospodarcze związane m.in. z obniżeniem podstawy opodatkowania, zakłóceniami konkurencji rynkowej, degradacją instytucji oraz niższym wzrostem gospodarczym. Mimo, że w określonych uwarunkowaniach szara strefa może przynosić pewne korzyści, są one zdominowane przez wiele negatywnych konsekwencji. Dlatego, żeby skutecznie zmniejszyć rozmiary szarej strefy należy oddziaływać na determinanty jej powstawania i podejmować badania nad rozpoznawaniem tych determinant.

Autorka założyła, że przedłożona dysertacja wypełni lukę dotyczącą „ustalenia definicji zjawiska szarej strefy, identyfikacji kluczowych wskaźników determinujących badane zjawisko, estymacji poziomu szarej strefy we wszystkich województwach Polski w okresie od 2000 do 2020 roku oraz ocenę siły i kierunku związku między szarą strefą a wzrostem gospodarczym w regionach Polski". Luka badawcza została trafnie zidentyfikowana w oparciu o przegląd literatury krajowej i zagranicznej.

Podjęta tematyka jest zatem bardzo aktualna i ważna w ujęciu zarówno teoretycznym, empirycznym, jak i aplikacyjnym. Wybór tematu pracy uważam zatem za trafny i prawidłowo uzasadniony. Wybór tematu przez Autorkę jest nie tylko uzasadniony poznawczo, ale także społecznie i ekonomicznie istotny i wpisuje się w dyscyplinę ekonomia i finanse. Tytuł rozprawy w brzmieniu „Poziom szarej strefy w regionach Polski a wzrost gospodarczy w latach 2000-2020" odpowiada zawartej w niej treści. Tytuł zawiera zasadnicze kategorie pojęciowe, których rozprawa dotyczy, tj. szara strefa w układzie regionalnym, zależności między poziomem szarej strefy a wzrostem gospodarczym, a z brzmienia tytułu rozprawy wynika kierunek analizowanych zależności. W tytule zawarty jest przedmiot analizy oraz zakres czasowy i przestrzenny badań.

D. Gurol-Dec

4. Cele, pytania oraz hipotezy badawcze, metodyka pracy

Autorka Przyjęła trzy cele badawcze. Celem głównym rozprawy jest ustalenie siły i kierunku związku pomiędzy poziomem szarej strefy a wzrostem gospodarczym w województwach Polski w latach 2000-2020. Cele szczegółowe to: identyfikacja poziomu szarej strefy w województwach oraz ustalenie roli szarej strefy we wzroście gospodarczym.

Powyższy układ celów uważam za wewnętrznie spójny i kompleksowy. Jednakże zważywszy chociażby na założenie Autorki, iż rozprawa wypełni lukę dotyczącą „ustalenia definicji zjawiska szarej strefy, identyfikacji kluczowych wskaźników determinujących badane zjawisko, estymacji poziomu szarej strefy we wszystkich województwach Polski w okresie od 2000 do 2020 roku oraz ocenę siły i kierunku związku między szarą strefą a wzrostem gospodarczym w regionach Polski", należy zauważyć, że w pracy jednoznacznie nie zostały sformułowane cele teoriopoznawcze, metodologiczne i aplikacyjne, a jedynie cele empiryczne.

W wyniku badań ustalono tezę, że: „im wyższa szara strefa, tym niższy wzrost gospodarczy województwa. Postawiono hipotezy badawcze: 1. Istnieje statystycznie istotny związek między poziomem szarej strefy a wzrostem gospodarczym (H1). 2. W województwach, w których odnotowano wzrost nakładów inwestycyjnych ogółem w badanym okresie, poziom szarej strefy obniżył się (H2). 3. W województwach o niższym poziomie PKB per capita poziom szarej strefy jest wyższy niż w województwach o wyższym poziomie PKB per capita (H3). 4. Województwa o niższym poziomie szarej strefy charakteryzują się wyższym poziomem konsumpcji (H4). Hipotezy sformułowano poprawnie w aspekcie ich zawartości merytorycznej oraz możliwości weryfikacji. Jednakże zarówno hipotezy cząstkowe, a także (jak już wspomniano) cele szczegółowe odnoszą się jedynie do empirycznych zamierzeń badawczych Autorki. Brak jest hipotez i celów cząstkowych o charakterze teoretycznym, a przecież konstrukcja pracy, a zatem jej elementy nie tylko empiryczne, ale też teorio-poznawcze, powinna wynikać z postawionych celów i hipotez cząstkowych. Wyodrębnienie zaś celów i hipotez nie tylko empirycznych, ale także teorio-poznawczych porządkuje strukturę badania. Uzasadnia integralność rozdziałów i pozwala określić, w jaki sposób część teoretyczna stanowi podstawę własnych badań empirycznych.

Autorka w realizacji przyjętego celu głównego zastosowała szereg metod począwszy od metod logicznego rozumowania, a skończywszy na metodach statystycznych, w tym wielowymiarowych metodach statystycznych w połączeniu z metodami uczenia maszynowego. W części metodycznej szczegółowo opisała etapy cyklu przyjętego

D. Gurd-Dr

postępowania badawczego. Krytyczny przegląd literatury stanowił podstawę opracowania części teoretycznej pracy.

W przedłożonej rozprawie zastosowano następujące etapy oszacowania szarej strefy:

1.Eksplorację szeregów czasowych zebranego materiału, poprzez wyznaczenie podstawowych charakterystyk opisujących właściwości rozkładu zebranych danych dla poszczególnych województw Polski takich jak: średnia, mediana, odchylenie standardowe, miary asymetrii i koncentracji;

2.Wyodrębnienie za pomocą metody Analizy Składowych Głównych czynników determinujących szarą strefę w poszczególnych województwach Polski;

3. Eksplorację szeregów czasowych zebranego zbioru danych w celu określenia części strukturalnej modelu (do oceny stacjonarności szeregów czasowych zebranego zbioru danych zastosowano cztery testy: rozszerzony test stacjonarności Dickeya-Fullera (ADF), test stacjonarności Dickeya-Fullera z uogólnionymi najmniejszymi kwadratami (DF-GLS), test Kwiatkowskiego, Phillipsa, Smidta i Shina (KPSS) oraz test Phillipsa-Perrona (PP));

4.Oszacowanie szarej strefy na podstawie modelu strukturalnego (model MIMIC, w celu implementacji modelu opracowano kod w języku Python).

Następnie analizie poddano związek między szacowaną wielkością szarej strefy a wzrostem gospodarczym w poszczególnych województwach Polski, w przyjętym zakresie czasowym. Do oceny siły i kierunku tego związku zastosowano współczynniki korelacji Pearsona oraz rang Spearmana.

Do prezentacji danych Autorka wykorzystała tabele, wykresy i rysunki. Zastosowanie metod pozyskania, analizy i prezentacji danych było adekwatne do postawionych celów i realizowanych zadań badawczych. Walorem pracy warunkującym przejrzystość przedstawianych wyników analiz jest adekwatne do licznych przeprowadzanych analiz zastosowanie metod graficznych prezentacji danych. W pracy Autorka przedstawiła uzasadnienie wykorzystania poszczególnych metod i ich opis.

Szczegółowa lektura rozprawy mgr Joanny Skuzy-Mallek pozwala stwierdzić, że cel wynikający z tytułu pracy został poprawnie sformułowany. Podobnie poprawnie Autorka sformułowała hipotezy empiryczne, a następnie w poprawny sposób stosując odpowiednie metody prawidłowo je weryfikowała. Doktorantka podejmując kolejne cele szczegółowe, prawidłowo przedstawiając, analizując i interpretując wyniki badań, zrealizowała cel główny pracy. Autorka scharakteryzowała związek miedzy poziomem szarej strefy w regionach Polski a wzrostem gospodarczym w latach 2000-2020 posługując się zaawansowanymi

D. Gmol-Dec

metodami analizy danych, co pozwoliło jej na oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego.

5. Struktura pracy

Rozprawa doktorska pani mgr Joanny Skuzy-Mallek ma charakter teoretyczno-empiryczny. Struktura pracy generalnie jest poprawna i zgodna z koncepcją badawczą. Praca składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych wstępem. W rozdziale pierwszym zaprezentowano założenia metodyczne badań: cele badawcze, tezę, hipotezy badawcze, źródła materiału badawczego, a także przedstawiono algorytm estymacji szarej strefy i weryfikacji relacji pomiędzy szarą strefą a wzrostem gospodarczym. W rozdziale drugim omówiono rolę wzrostu gospodarczego w rozwoju regionalnym oraz dokonano przeglądu literatury w zakresie teorii i koncepcji rozwoju regionalnego, jego uwarunkowań i czynników oraz barier. W rozdziale trzecim opisano źródła szarej strefy i jej efekty, w tym w szczególności przybliżono genezę szarej strefy, efekty, metody szacowania szarej strefy oraz przegląd badań, w których dokonano pomiaru szarej strefy w ujęciu regionalnym. W rozdziale czwartym przedstawiono wyniki własnych badań empirycznych nad szarą strefą w regionach Polski w układzie analizy: determinanty szarej strefy, poziom szarej strefy, szara strefa a wzrost gospodarczy. W zakończeniu przedstawiono weryfikację hipotez, podsumowanie, wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych badań, a także wskazano na ich ograniczenia.

6. Ocena strony warsztatowej

Przedłożona dysertacja jest poprawnie przygotowana pod względem warsztatowym. Wnikliwy i krytyczny przegląd literatury krajowej i zagranicznej pozwolił wykazać się Autorce ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse, a generalnie poprawnie przygotowane założenia koncepcyjne, struktura pracy oraz zastosowana metodyka wskazują na opanowanie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Autorka wnikliwie dokonuje przeglądu literatury, podejmując się krytycznej refleksji nad przywoływanymi poglądami. Recenzent dostrzega włożony przez Autora duży nakład pracy w dokonanie przeglądu literatury, w tym zagranicznej, a także przeprowadzenie własnych badań empirycznych z wykorzystaniem złożonych metod statystycznych. Recenzowana praca jest dowodem dobrej znajomości analizowanej przez Autorkę problematyki. Wybór i zastosowanie odpowiedniej metodyki skutecznie umożliwiło realizację postawionych przez Autorkę celów dysertacji. Praca została przygotowana generalnie

D. Gural-Dec

starannie zarówno pod względem redakcyjnym, jak i edytorskim. Język recenzowanej pracy ułatwia śledzenie toku rozumowania Doktorantki i bezdyskusyjnie wykazuje cechy języka naukowego. Jest to język zwięzły i zrozumiały. To wszystko świadczy o tym, że Autorka dobrze opanowała umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

6. Uwagi krytyczne

- We wstępie Autorka odnosi się do weryfikacji hipotez i wyników badań;
- Jak się wydaje z uwagi na fakt, iż w tytule pracy w pierwszej kolejności wyeksponowana została szara strefa, rozdział teoretyczny poświęcony tej problematyce powinien być wprowadzony przed rozdziałem dotyczącym problematyki rozwoju regionalnego, zwłaszcza że w podrozdziale 2.4. Ograniczenia rozwoju regionalnego już podejmowana jest dyskusja na temat szarej strefy jako ograniczenia rozwoju regionalnego.
- W podrozdziale 2. 3. Uwarunkowania kształtujące rozwój regionów Autorka prowadzi wywód nad rozróżnieniem czynników od uwarunkowań rozwoju regionalnego, a zatem tytuł podrozdziału powinien odnieść się do tej kwestii.
- Rysunek 3.1. Uczestnicy życia gospodarczego nie został opisany, jego zawartość zupełnie jest niezrozumiała w kontekście związków między elementami, które są na nim zaprezentowane.
- W przeglądzie teorii rozwoju regionalnego Autorka posługuje się głównie pracą Gałązki i kończy przegląd na teoriach i koncepcjach z lat 80., a odniesienie do późniejszych koncepcji rozwoju przedstawia pobieżnie w jednym akapicie tekstu. Nie wyeksponowała w tym przeglądzie teorii rozwoju endogenicznego i neoendogenicznego, teorii sieci i klastrów, koncepcji smart specialization), tak ważnego podejścia instytucjonalnego chociażby w odniesieniu do koncepcji Portera, Scotta i Storpera, Northa;
- w części empirycznej Autorka nie odniosła wyników własnych badań empirycznych do teorii rozwoju regionalnego, w tym wskazanych wyżej,
- Autorka nie odnosi wyników własnych badań do ustaleń innych autorów, którzy podjęli podobny problem badawczy. Włączenie elementu dyskusji wyników innych autorów umożliwiłoby wykazanie, w jakim stopniu uzyskane wnioski wpisują się w dyskusję naukową.

Konkluzja

Pomimo wskazanych wyżej uwag krytycznych, dokonując oceny pracy, jednoznacznie wyrażam opinię, że praca mgr Joanny Skuzy-Mallek pt. „Poziom szarej strefy w regionach Polski a wzrost gospodarczy w latach 2000-2020", spełnia wymagania stawiane rozprawom

D. Gurel-Dec

doktorskim w obowiązujących przepisach – stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Kandydatka wykazała się ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej ekonomia i finanse oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę do Rady Naukowej Dyscypliny o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

D. Gorol-Dec